

DEVLET BAKANLIđI
KADIN VE SOSYAL HİZMETLER MÜSTEŞARLIğI
KADININ STATÜSÜ VE SORUNLARI GENEL MÜDÜRLÜđÜ

Eğitim Serisi, Yayın No : 75

KADINA YÖNELİK ULUSLARARASI SÖZLEŞME
VE KARARLAR

ARALIK 1993

ISBN 975 - 19 - 0784- 5

İKİBİNLERİN DÜNYASINA GİRERKEN

İki dünya savaşı, ulusal kurtuluş mücadeleleri ve toplumsal devrimlerin yaşandığı, imparatorlukların dağıldığı yirminci yüzyıl, aynı zamanda önemli ölçüde kabul gören evrensel değerleri ortaya çıkarmıştır. İnsanlığın karşılığında oldukça büyük bir bedel ödediği bu evrensel değerlerin başlıcaları, her türlü eşitsizliğe karşı olma, uluslararası barışı savunma ve hep birlikte gelişmedir.

Yine içinde yaşadığımız yüzyıl, üzerinde uzlaşılan söz konusu değerleri koruma bilincinin geliştirilmesine ve uluslararası örgütlenmenin oluşturulmasına tanıklık etmiştir. Birleşmiş Milletler Teşkilatı bu gelişmeler sonunda kurulan en önemli uluslararası kurum olmuştur.

1948'de Birleşmiş Milletler Teşkilatı tarafından onaya sunulan ve kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ulusların, ırkların, sosyal sınıfların, dini inançların, siyasal düşüncelerin ve **cinsiyetlerin** insanlar arasında eşitsizliğe neden olmaması gerektiğini önemle vurgulamıştır.

Kadınların yüzyıllar boyu uğradıkları haksızlıklara cevap veren bu uluslararası metin, yüzyıl içinde geliştirilen cinsiyetler arası eşitsizliğe karşı bilincin oluşumunda önemli bir yer tutmuştur.

Kadınların öncelikle kalkınma süreci içinde yol almaları, kalkınmanın sonuçlarından eşit biçimde yararlanmalarını engelleyen faktörlerin ortadan kaldırılması amacıyla 1946'da Birleşmiş Milletler Teşkilatı içinde "Kadının Statüsü Komisyonu" kurulmuştur. Bu komisyonun mevcut durumu saptama çabalarının sonucu olarak 1975-1985 yılları BM Genel Kurulunda Uluslararası Kadın On Yılı olarak kabul edilmiştir. 1975-1985 yılları arasındaki sürecin temel hedefleri ise Eşitlik Kalkınma ve Barış olarak belirlenmiştir.

16-26 Temmuz 1985'te Nairobi'de toplanan Dünya Kadın Konferansında Uluslararası Kadın On Yılı'nın önüne koyduğu hedefler bakımından değerlendirilmesi yapılmış ve bu kitapta sunduğumuz İleriye Yönelik Stratejiler tespit edilmiştir.

Bu kitapta sunulan diğer uluslararası metin ise kadın konusundaki tek yasal doküman olarak "Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi"dir. Kadınlara, ekonomik, politik, sosyal ve kültürel alanlarda, kamu yaşamında ve yaşamın diğer alanlarında insan hakları ve temel özgürlüklerin tanınmasını, bunların kullanılmasını ve bunu engelleyen ya da ortadan kaldıran cinsiyete dayalı ayrımların önlenmesini amaçlayan bu sözleşme, 13.1980 tarihinde Birleşmiş Milletlere üye olan devletlerin imzasına açılmıştır.

Türkiye bu uluslararası sözleşmeyi 1985 yılında imzalamıştır.

Geleceğin eşit ilişkilerinin dünyasının yaratılmasında çok önemli katkıları olan ve bu alandaki uluslararası bilinci yansıtan belgeleri sunmaktan onur duyuyoruz.

Prof. Dr. Türkan AKYOL
Devlet Bakanı

İÇİNDEKİLER

	Sahife
— Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi	7
— 1985 Nairobi Dünya Kadınlar Konferansı, Kadının Gelişmesi İçin İleriye Yönelik Temel Stratejiler	25
— Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonunun Kısa Tarihçesi	163
— Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonunun 35. Dönem Toplantısında Alınan Kararlar	164
— Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonunun 36. Dönem Toplantısında Alınan Kararlar	169
— Birleşmiş Milletler Kadının Statüsü Komisyonunun 37. Dönem Toplantısında Alınan Kararlar	171

KADINLARA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN ÖNLENMESİ ULUSLARARASI SÖZLEŞMESİ(*)

Bu Sözleşmeye taraf olan Devletler,

Birleşmiş Milletler Yasasının temel insan haklarına, insan itibar ve kıymetine ve erkeklerle kadınların eşit haklara sahip olmaları gerektiğine inancı tekrar teyid ettiğini kaydederek,

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin, insanlara karşı ayrımcılığın kabul edilemezliği prensibini teyid ettiğini ve tüm insanların özgür doğduğunu ve eşit itibar ve haklara sahip olduklarını ve bu Beynamede böylece öne sürülen tüm haklar ve hürriyetlerin cinsiyete dayalı olanlar dahil hiçbir ayırma tabi kılınmaksızın herkes tarafından kullanılabileceğini beyan ettiğini kaydederek,

İnsan Hakları Sözleşmelerine Taraf Devletlerin, kadınlar ile erkeklerin tüm ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve siyasi haklardan eşit olarak yararlanmalarını temin mükellefiyeti bulunduğunu kaydederek,

Birleşmiş Milletler ve ona bağlı ihtisas kuruluşları nezaretinde kabul edilmiş ve erkeklerle kadınların eşitliğini sağlamaya çalışan uluslararası sözleşmeleri göz önünde tutarak;

Ayrıca Birleşmiş Milletler ve ona bağlı ihtisas teşekküllerinin kabul ettiği erkek ve kadınların haklarının eşitliğini sağlamayı amaçlayan kararları, beyanları ve tavsiyeleri de dikkate alarak;

Ancak, bu çeşitli belgelere rağmen kadınlara karşı ayrımcılığın hala devam etmekte olduğundan endişe duyarak,

Kadınlara karşı ayrımcılığın, hak eşitliği ve insan şeref ve haysiyetine saygı ilkelerini ihlâl ettiğini, kadınların erkeklerle eşit olarak ülkelerinin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültü-

rel hayatlarına katılmalarını engellediğini, toplumun ve ailenin refahının artmasına engel teşkil ettiğini ve kadınların ülkele-ri ve insanlık hizmetinde kullanabilecekleri olanaklarını ge-liştirmelerini zorlaştıracaklarını kaydederek,

Yoksulluk hallerinde kadınların yiyecek, sağlık, eğitim, öğretim ve iş bulma ve sair ihtiyaçlarının karşılanması bakımından en az imkâna sahip olduklarından endişe duyarak;

Hakkaniyet ve adalete dayalı yeni uluslararası ekonomik düzenin kurulmasının, kadınlarla erkekler arasındaki eşitliği sağlamak için önemli bir aşama teşkil edeceğine inanarak;

Apartheid'in, ırkçılığın her şeklinin, ırk ayırımının, sömürgeciliğin, yeni sömürgeciliğin, saldırganlığın, yabancı devlet işgal ve hakimiyetinin ve ülkelerin iç işlerine müdahale etme- nin ortadan kaldırılmasının, erkekler ile kadınların eşit hak- lardan yararlanmaları için gerekli olduğunu önemle belirterek;

Uluslararası barış ve güvenliğin kuvvetlendirilmesinin, uluslararası gerilimin azaltılmasının, sosyal ve ekonomik sis- temlerine bakılmaksızın bütün ülkeler arasında karşılıklı iş- birliğinin, genel ve tam silahsızlanmanın ve özellikle sıkı ve etkili bir uluslararası denetim altında nükleer silahsızlanma- nın, ülkeler arasındaki ilişkilerde, adalet, eşitlik ve karşılıklı menfaat ilkelerinin teyidinin ve yabancı ve sömürge yönetimi veya yabancı işgali altında bulunan yerlerdeki halkların kendi kaderlerini tayin ve bağımsızlık elde etme hakları kadar ulu- sal hükümler ve toprak bütünlüklerine saygının gerçekleş- mesinin, sosyal gelişme ve kalkınmaya ve bunun bir sonucu olarak da, erkeklerle kadınlar arasında tam bir eşitliğin elde edilmesine katkıda bulunacağını teyid ederek,

Bir ülkenin tam ve eksiksiz kalkınmasının, dünyada refa- hın ve barışın elde edilmesinin, kadınların erkeklerle eşit şart- larda her alanda azami katkılarını gerektirdiğine inanarak,

Kadınların ailenin refahına ve toplumun kalkınmasına yaptıkları büyük katkının henüz tam olarak idrak edilmediğini, analığın sosyal ehemmiyeti ve ana ve babanın aile içinde ve çocukların büyütülmesindeki rollerini göz önünde bulundurarak ve kadınların nesillerin üremesindeki önemli rolünün aile içinde ayırımı neden olmaması gerektiğini, nitekim çocukların yetiştirilmelerinin kadın ve erkek ile toplumun tamamının sorumluluk paylaşmalarını gerektirdiğini vakıf olarak,

Erkeklerle kadınlar arasında tam bir eşitliğin gerçekleşmesi için kadınlar ile erkeklerin toplumdaki geleneksel rollerinde bir değişiklik ihtiyacı bulunduğunu vakıf olarak,

Kadınlara Karşı Ayırmıcılığın Ortadan Kaldırılması Beyannamesinde yer alan ilkeleri uygulamaya ve bu maksatla bu nevi ayırmıcılığın her şekli ve tezahürünün ortadan kaldırılması için gerekli tedbirleri almaya kararlı olarak,

Aşağıdaki hususlarda anlaşmışlardır :

BÖLÜM I

Madde 1 —

İşbu sözleşmeye göre, “kadınlara karşı ayırım” deyimi kadınların, medeni durumlarına bakılmaksızın ve kadın ile erkek eşitliğine dayalı olarak politik, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni ve diğer sahalardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlama anlamına gelecektir.

Madde 2 —

Taraf Devletler, kadınlara karşı her türlü ayırımı kınar, tüm uygun yollardan yararlanarak ve gecikmeksizin kadınlara karşı ayırımı ortadan kaldırmaya bir politika izlemeyi kabul eder ve bu amaçla aşağıdaki hususları taahhüt ederler:

a) Kadın ile erkek eşitliği ilkesini kendi ulusal anayasalarına ve diğer ilgili yasalara, henüz girmemişse dahil etmeyi ve yasalar ile ve diğer uygun yollarla bu ilkenin uygulanmasını sağlamayı,

b) Kadınlara karşı her türlü ayırımı yasaklayan ve gerekli yerlerde müeyyideler de ihtiva eden yasal ve diğer uygun önlemleri kabul etmeyi,

c) Kadın haklarının erkeklerle eşit olarak yasal himayesini tesis etmeyi ve yetkili ulusal mahkemeler ve diğer kamu kuruluşları aracılığıyla kadınların her türlü ayırımı karşı etkin himayesini sağlamayı,

d) Kadınlara karşı herhangi bir ayırımı hareket yapılmasından veya uygulanmasından kaçınmayı ve kamu yetkilileri ile kuruluşlarının bu yükümlülüğe uyumlu olarak hareket etmelerini sağlamayı,

e) Herhangi bir kişi, kuruluş veya teşebbüsün kadınlara karşı ayırım yapmasını önlemek için bütün uygun önlemleri almayı,

f) Kadınlara karşı ayırıcılık teşkil eden mevcut yasa, yönetmelik, adet ve uygulamaları, tadil veya feshetmek için yasal düzenlemeler de dahil gerekli bütün uygun önlemleri almayı,

g) Kadınlara karşı ayırıcılık teşkil eden bütün ulusal cezaî hükümleri ilga etmeyi.

Madde 3 —

Taraf Devletler özellikle politik, sosyal, ekonomik ve kültürel sahalarda olmak üzere bütün alanlarda, erkeklerle eşit olarak insan hakları ve temel özgürlüklerinden yararlanmalarını ve bu hakları kullanmalarını garanti etmek amacıyla, kadının tam gelişmesini ve ilerlemesini sağlamak için yasal düzenleme dahil bütün uygun önlemleri alacaklardır.

Madde 4 —

1. Kadın ve erkek eşitliğini fiilen sağlamak için taraf devletlerce alınacak geçici ve özel önlemler, işbu Sözleşmede belirtilen cinsten bir ayırım olarak olarak mütalâa edilmeyecek ve hiçbir şekilde eşitsizlik veya farklı standartların muhafazası sonucunu doğurmayacaktır. Fırsat ve uygulama eşitliği hedeflerine ulaşıldığı zaman bu tedbirlere son verilecektir.

2. Anneliğin himayesi maksadıyla işbu Sözleşmede belirtilenler dahil, Taraf Devletlerce alınacak özel önlemler, ayırımı olarak nitelendirilmeyecektir.

Madde 5 —

Taraf Devletler aşağıdaki bütün uygun önlemleri alacaklardır :

a — Her iki cinsten birinin aşağılığı veya üstünlüğü fikrine veya kadın ile erkeğin kalıplaşmış rollerine dayalı ön yargıların, geleneksel ve diğer bütün uygulamaların ortadan kaldırılmasını sağlamak amacıyla kadın ve erkeklerin sosyal ve kültürel davranış kalıplarını değiştirmek,

b — Anneliğin sosyal bir görev olarak anlaşılmasını ve çocukların yetiştirilmesi ve gelişiminde kadın ve erkeğin ortak sorumluluğunun tanınmasını öngören ve her halükarda çocukların menfaatlerini herşeyden önce gözeten anlayışa dayanan bir aile eğitimini sağlamak,

Madde 6 —

Taraf Devletler, kadın ticareti ve fahişeliğin istismarının her şekliyle önlenmesi için yasama dahil gerekli bütün önlemleri alacaklardır.

BÖLÜM II

Madde 7 —

Taraf Devletler, ülkenin politika ve kamu hayatında, kadınlara karşı ayırımı önlemek için tüm tedbirleri alacaklar ve özellikle kadınlara erkeklerle eşit şartlarla aşağıdaki hakları sağlayacaklardır :

a — Bütün seçimlerde ve halk oylamalarında oy kullanmak ve halk tarafından seçilen organlara seçilebilmek,

b — Hükümet politikasının hazırlanmasına ve uygulanmasına katılmak, kamu görevinde bulunabilmek ve hükümetin her kademesinde kamu görevleri ifa etmek,

c — Ülkenin kamu ve politik hayatı ile ilgili hükümet dışı kuruluşlara ve derneklere iştirak etmek.

Madde 8 —

Taraf Devletler, kadınlara, erkeklerle eşit şartlarda ve hiçbir ayırım gözetmeksizin, hükümetlerini uluslararası düzeyde temsil etmek ve uluslararası kuruluşların faaliyetlerine katılmak fırsatını sağlamak için gerekli bütün tedbirleri alacaklardır.

Madde 9 —

1. Taraf Devletler, tâbiyetin kazanılmasında, değiştirilmesinde veya muhafazasında kadınlara erkekler ile eşit haklar tanıyacaklar ve özellikle bir yabancıyla evlenmenin veya evlilik sırasında kocanın tâbiyetini değiştirmesinin, kadının da otomatik olarak tâbiyet değiştirmesine, tâbiyetsiz kalmasına veya kocanın tâbiyetini zorla almasına yol açmamasını temin edeceklerdir.

2. Taraf Devletler, çocukların tâbiyeti konusunda kadınlara erkeklerle eşit haklar sağlayacaklardır.

BÖLÜM III

Madde 10 —

Taraf Devletler, özellikle aşağıdaki konularda kadın erkek eşitliği esasına dayanarak eğitimde erkeklerle eşit hakka sahip olmalarını sağlamak için kadınlara karşı ayırımı önleyen bütün uygun tedbirleri alacaklardır :

a — Meslek ve sanat yönlendirilmesinde kırsal ve kentsel alanlarda bütün dallardaki eğitim kurumlarına girişte ve diploma almada okul öncesi, genel, teknik, mesleki ve yüksek teknik eğitimde ve her çeşit mesleki eğitimde eşit şartların sağlanması,

b — Kadınların erkeklerle aynı ders programlarından yararlanmaları, aynı sınavlara katılmaları, aynı seviyedeki niteliklere sahip eğitim görevlilerine, okul bina ve malzemesine sahip olmaları,

c — Kadın ve erkeğin rolleriyle ilgili kalıplaşmış kavramların eğitimin her şeklinden ve kademesinden kaldırılması ve bu amaca ulaşılması için muhtelit eğitimin ve diğer eğitim şekillerinin teşvik edilmesi, özellikle ders kitaplarının ve okul programlarının yeniden gözden geçirilmesi ve eğitim metodlarının bu amaca göre düzenlenmesi,

d — Burs ve diğer eğitim yardımlarından faydalanmaları için kadınlara erkeklerle eşit fırsatların tanınması,

e — Özellikle kadın ve erkekler arasında mevcut eğitim açığını en kısa zamanda kapatmaya yönelik yetişkin ve görevsel okuma-yazma öğretim programları dahil, sürekli eğitim programlarına katılabilmeleri için erkeklerle eşit fırsatların verilmesi,

f — Kız öğrencilerin okuldan ayrılma nisbetlerinin düşürülmesi ve okuldan erken ayrılan kız ve kadınlar için eğitim programları düzenlenmesi,

g — Spor ve beden eğitimi faaliyetlerine faal olarak katılmaları için erkeklerle eşit fırsatlar tanınması,

h — Kadınların ailelerin sağlık ve refahını sağlamaya yardım edecek, aile planlaması bilgisi dahil özel eğitici bilgiyi temin etmeleri.

Madde 11 —

1. Taraf Devletler, istihdam alanında kadınlara karşı ayırımı önlemek ve kadın erkek eşitliği esasına dayanarak eşit haklar sağlamak için özellikle aşağıda belirtilen konularda bütün uygun önlemleri alacaklardır :

a — Bütün insanların vazgeçilmez hakkı olan çalışma hakkı,

b — İstihdam konularında eşit seçim kriterleri uygulanması da dahil, erkeklerle eşit istihdam imkânlarına sahip olma hakkı,

c — Serbest olarak meslek ve iş seçme hakkı, terfi, iş güvenliği, hizmetin tüm şartları ve avantajlarından faydalanma hakkı, çıraklık, ileri mesleki eğitim ve bilgi yenileme eğitimi dahil mesleki eğitim ve mükerrer eğitim görme hakkı,

d — Sosyal yardımlar dahil eşit ücret hakkı, eşdeğerdeki işte eşit muamele ve işin cinsinin değerlendirilmesinde eşit muamele görme hakkı,

e — Ücretli izinle birlikte, özellikle emeklilik, işsizlik, hastalık, sakatlık ve yaşlılık ve diğer çalışmama hallerinde sosyal güvenlik hakkı,

f — Emniyetli şartlar içinde çalışma hakkı ve sağlığın ve bu meyanda doğurganlığın korunması hakkı.

2. Evlilik ve analık sebebiyle kadınlara karşı olan ayırımı önlemek ve etkin çalışma hakkını sağlamak amacıyla, taraf devletler uygun önlemleri alacaklardır.

a — Hamilelik ve analık izni sebebiyle veya evliliğe bağlı olarak işten çıkarma ayırımını yasaklamak, bu ayırımı yapanları cezalandırmak,

b — Önceki iş, kıdem ve sosyal haklar kaybedilmeksizin, ücretli olarak analık izni veya benzeri sosyal içerikli tazminatlar vermek,

c — Özellikle çocuk bakımevleri ağının tesisi ve geliştirilmesi yoluyla anne ve babanın aile yükümlülüklerini, görev sorumlulukları ve kamu hayatına katılma ile birleştirmeyi mümkün kılan destekleyici sosyal hizmetlerin sağlanmasını teşvik etmek,

d — Hamilelik süresince zararlı olduğu kanıtlanan işlerde kadınlara özel koruma sağlamak.

3. Bu maddede yer alan konulara ilişkin koruyucu yasalar bilimsel ve teknik bilgi ışığı altında devrevi olarak yeniden gözden geçirilecek ve gerekirse tadil, ilga veya temdid edilecektir.

Madde 12 —

1. Taraf Devletler, aile planlaması dahil sağlık bakım hizmetlerinden kadın ve erkeğin eşit olarak yararlanması için, sağlık bakımında kadınlara karşı ayırımı ortadan kaldıran bütün önlemleri alacaklardır.

2. Bu maddenin 1. paragrafında öngörülen hükümler saklı kalmak kaydıyla taraf devletler kadına hamilelik, lohusalık ve doğum sonrası dönemde gerekli hizmetleri sağlayacaklar, hamilelik ve emzirme sırasında yeterli beslenme ile birlikte, gerektiğinde bedava hizmet vereceklerdir.

Madde 13 —

Taraf Devletler kadınlara karşı ekonomik ve sosyal hayatın diğer dallarında erkeklerle kadınların eşit olarak hak-

lardan yararlanabilmelerini sağlayarak kadınlara karşı ayrımcılığın önlenmesi için gerekli tedbirleri ve özellikle aşağıdaki tedbirleri alacaklardır :

a — Aile zammı hakkı,

b — Banka kredisi, ipotek ve diğer mali krediler elde etme hakları,

c — Eğlence, spor ve kültürel hayatın bütün veçhesine katılma hakları.

Madde 14 —

Taraf Devletler, kırsal kesim kadınlarının, karşılaştıkları özel sorunları ve ekonominin parasal olmayan sektöründeki çalışmaları dahil ailelerinin ekonomik bakımdan ayakta kalması için oynadıkları belirgin rolü göz önünde tutacak ve işbu Sözleşme hükümlerinin kırsal kesimdeki kadınlara uygulanmasını sağlamak için gerekli bütün tedbirleri alacaklardır.

2. Taraf Devletler, kadın ve erkeklerin eşitliği prensibine dayanarak, kırsal kalkınmaya katılmalarını ve bundan yararlanmalarını sağlamak için kırsal kesimdeki kadınlara karşı ayırımı ortadan kaldıran tüm uygun tedbirleri alacaklar ve özellikle kırsal kesim kadınlarına aşağıdaki hakları sağlayacaklardır :

a — Her seviyedeki kalkınma planlarının müzakere ve uygulanmasına katılmak,

b — Aile planlaması konusunda bilgi, danışma ve hizmetler de dahil olmak üzere yeterli sağlık hizmetlerinden faydalanmak,

c — Sosyal güvenlik programlarından doğrudan yararlanmak,

d — Teknik kabiliyetlerini geliştirmek amacıyla tüm toplumsal ve yaygın hizmetler ile birlikte görevsel okuryazarlık dahil resmi ve gayri resmi eğitim ve öğretim her türünden yararlanmak,

c — Ekonomik fırsatlardan kendi işinde çalışma veya tam istihdam yoluyla eşit olarak yararlanmak amacıyla kendi kendine yardım grupları ve kooperatifler oluşturmak,

f — Bütün toplumsal faaliyetlere katılmak,

g — Toprak ve tarım reformunda ve bunun yanısıra yenden iskân projelerinde eşit muamele ve tarımsal kredi ve borçlanma, pazarlama kolaylıkları ile uygun teknolojiden yararlanmak,

h — Özellikle konut, sağlık, elektrik ve su temini, ulaştırma ve haberleşme konularında yeterli yaşam standartlarından yararlanma haklarını sağlamak.

BÖLÜM IV

Madde 15 —

1. Taraf Devletler ^a kadınlara, kanun önünde erkeklerle eşit haklar tanıyacaklardır.

2. Taraf devletler medeni haklar bakımından kadınlara erkeklerinkine benzer hukuki ehliyet ve bu ehliyeti kullanmak için eşit fırsatlar tanıyacaklardır. Özellikle, kadınlara akit yapmada ve mülk idaresinde eşit haklar verecekler ve Mahkemelerde davaların her safhasında eşit muamele edeceklerdir.

3. Taraf Devletler, kadınların hukuki ehliyetlerini kısıtlamaya yönelik hukuki sonuç doğuran her çeşit sözleşmenin ve sair özel muamelelerini tamamının geçersiz olduğunu kabul ederler.

4. Taraf Devletler, kadın ve erkeğe hukuki olarak ika-
metgâh seçme ve nakletmede eşit yasal hak tanıyacaklardır.

Madde 16 —

1. Taraf Devletler kadınlara karşı evlilik ve aile ilişkileri konusunda ayırımı önlemek için gerekli bütün önlemleri alacaklar ve özellikle kadın erkek eşitliği ilkesine dayanarak kadınlara aşağıdaki hakları sağlayacaklardır:

a — Evlenmede erkeklerle eşit hak,

b — Özgür olarak eş seçme ve serbest ve tam rıza ile evlenme hakkı,

c — Evlilik süresince ve evliliğin son bulmasında aynı hak ve sorumluluklar,

d — Medeni durumlarına bakılmaksızın, çocuklarla ilgili konularda ana ve babanın eşit hak ve sorumlulukları tanınacak, ancak her hâl ve kârda çocukların menfaatleri en ön planda gözetilecektir.

e — Çocuk sayısına ve çocukların ne zaman dünyaya geleceklerine serbestçe ve sorumlulukla karar vermede ve bu hakları kullanabilmeleri için bilgi, eğitim ve diğer vasıtalardan yararlanmada eşit haklar,

f — Her hâl ve kârda çocukların çıkarı en üst düzeyde tutularak ulusal yasalarda mevcut veli, vasi, kayyum olma ve evlat edinme veya benzeri müesseselerde eşit hak ve sorumluluklar.

g — Aile adı, meslek ve iş seçimi dahil karı ve koca için eşit kişisel haklar,

h — Ücret karşılığı olmaksızın veya bir bedel mukabilinde malın mülkiyeti, iktisabı, işletmesi, idaresi, yararlanılması ve elden çıkarılmasında eşlere de eşit haklar.

2. Çocuğun erken yaşta nişanlanması veya evlenmesinin hiçbir kanuni etkisi olmayacak ve evlenme asgari yaşının belirlenmesi ve evlenmelerin resmi sicile kaydının mecburi olması için yasama dahil gerekli tüm önlemler alınacaktır.

BÖLÜM V

Madde 17 —

1. İşbu Sözleşmenin uygulanmasındaki gelişmeleri gözden geçirmek amacıyla, Sözleşme yürürlüğe girdiği zaman 18, Sözleşmeye taraf 35 devletin onayı veya katılmasını müteakip, işbu Sözleşmenin kapsadığı konularda yüksek itibar ve ehliyetle sahip 23 uzmandan oluşan, Kadınlara Karşı Ayırımın Ortadan Kaldırılması Komitesi (bundan böyle Komite diye anılacaktır) kurulacaktır. Uzmanlar, Taraf Devletlerce kendi vatandaşları arasından seçilecek ve kendi şahısları namına hareket edecekler, seçimlerde dengeli coğrafi dağılım ve belli başlı hukuki sistemlerle birlikte farklı uygarlıkların temsili de göz önüne alınacaktır.

2. Komite üyeleri Taraf Devletlerin aday listesinden gizli oy ile seçilecektir. Her Taraf Devlet kendi vatandaşlarından bir kişiyi aday gösterebilecektir.

3. İlk seçim işbu Sözleşmenin yürürlüğe girmesinden altı ay sonra yapılacaktır. BM Genel Sekreteri seçimlerden en az üç ay önce Taraf Devletlere adaylarını iki ay içinde bildirmelerini isteyen bir mektup gönderecektir. Genel Sekreter, aday gösteren Taraf Devletleri de belirtmek suretiyle, adayların listesini alfabetik sıraya göre hazırlayacak ve Taraf Devletlere gönderecektir.

4. Komite üyelerinin seçimi, BM Genel Merkezinde, Genel Sekreter tarafından çağırılmış Taraf Devletler toplantısında yapılacaktır. Taraf Devletlerin üçte ikisinin (nisab) yeter sayı oluşturacağı toplantıda, en fazla oy alanlar ile toplantıda hazır bulunan ve oy veren Taraf Devletler temsilcilerinin salt çoğunluğunun oylarını alan adaylar Komiteye seçileceklerdir.

5. Komite üyeleri 4 yıllık bir dönem için seçileceklerdir. Bununla beraber, ilk seçimde seçilen dokuz üyenin süresi ikinci senenin sonunda bitecek, dokuz üyenin isimleri ilk seçimden hemen sonra Komite Başkanı tarafından kura ile tesbit edilecektir.

6. Komitenin 5 ilave üyesinin seçimi, 35. onay veya katılmayı müteakip bu maddenin 2, 3 ve 4. paragrafları hükümlerine göre yapılacaktır. Bu şekilde seçilen iki yedek üyenin görev süresi iki sene sonunda sona erecek ve bu iki üyenin ismi Komite Başkanı tarafından kura ile tesbit edilecektir.

7. Arızî münhal yerlerin doldurulması için, uzmanının Komite'deki görev süresi sona eren Taraf Devlet kendi vatandaşları arasından, Komitenin onayına bağlı olmak üzere, başka bir uzmanı atar.

8. Komite üyeleri, BM Genel Kurulunun onayı ile ve Genel Kurulun, Komitenin sorumluluğunun önemini gözönünde tutarak kararlaştıracağı şartlar ve hükümlerle, Birleşmiş Milletlerden ücret alacaklardır.

9. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, işbu Sözleşme uyarınca Komitenin görevlerini etkin bir şekilde yerine getirebilmesi için, gerekli personel ve kolaylıkları sağlayacaktır.

Madde 18 —

1. Taraf Devletler, İşbu Sözleşme hükümlerine etkinlik kazandırmak ve kaydedilen ilerlemeleri belirtmek amacıyla aldıkları yasal, adli, idari ve diğer önlemler hakkındaki bir raporu,

a — Sözleşmenin, ilgili devlet bakımından yürürlüğe girmesini takiben bir yıl içinde,

b — Bilahare, her dört yılda bir ve ileride de Komitenin talep ettiği zamanlarda, Komite tarafından incelemek üzere, BM Genel Sekreterine sunmayı taahhüt ederler.

2. Raporlarda, işbu Sözleşme yükümlülüklerinin gerçekleştirilmesini etkileyen unsurlar ve güçlükler belirtilebilir.

Madde 19 —

1. Komite kendi usül kurallarını saptayacaktır.
2. Komite, görevlilerini 2 yıllık bir süre için seçecektir.

Madde 20 —

1. Komite işbu Sözleşmenin 18. maddesi uyarınca sunulan raporları incelemek üzere normal olarak senede bir kere ve azami iki hafta süre için toplanacaktır.

2. Komite toplantıları Birleşmiş Milletler Merkezinde veya Komite tarafından uygun bulunan herhangi bir yerde yapılacaktır.

Madde 21 —

1. Komite, Ekonomik ve Sosyal Konsey aracılığıyla faaliyetleri hakkında BM Genel Kuruluna yıllık raporlar sunacak ve Taraf Devletlerden sağlanan bilgiler ve raporların incelenmesine dayanarak tekliflerde ve genel tavsiyelerde bulunabilecektir. Bu teklif ve genel tavsiyeler, Taraf Devletlerin olabilecek yorumlarıyla birlikte Komite raporuna dahil edilecektir.

2. Genel Sekreter Komite raporlarını Kadınların Statüsü Komisyonunun bilgisine sunacaktır.

Madde 22 —

İhtisas kuruluşları, faaliyet alanlarına giren işbu Sözleşme hükümlerinin uygulanmasının görüşülmesi sırasında temsil edilme hakkına sahip olacaklardır. Komite, ihtisas kuruluşlarını, Sözleşmenin uygulanması hususunda, faaliyet alanlarına giren konularda raporlar sunmaya davet edebilir.

BÖLÜM VI

Madde 23 —

İşbu Sözleşmedeki hiçbir husus kadın ve erkek eşitliğinin gerçekleşmesinde daha etkin olan

- a) Taraf Devletin yasasındaki veya
- b) O devlet için yürürlükte olan herhangi bir Uluslararası Sözleşme, andlaşma veya anlaşmadaki hükümleri etkilemeyecektir.

Madde 24 —

Taraf Devletler işbu Sözleşme ile tanınan hakların tam olarak gerçekleştirilmesi için ulusal seviyede gerekli bütün önlemleri almayı taahhüt ederler.

Madde 25 —

1. İşbu Sözleşme bütün Devletlerin imzasına açık olacaktır.
2. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri işbu Sözleşmenin depozitörü olarak tayin edilmiştir.
3. İşbu Sözleşme onaya bağlıdır. Onay belgeleri BM Genel Sekreterine tevdi edecektir.
4. İşbu Sözleşme bütün Devletlerin katılmasına açıktır. Katılma belgesinin BM Genel Sekreterine tevdi edilmesiyle katılma gerçekleşecektir .

Madde 26 —

1. İşbu Sözleşmenin tadili teklifi Taraf Devletlerden biri tarafından herhangi bir zamanda Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine hitaben yazılı bir başvuru ile yapılabilir.
2. BM Genel Kurulu gerekli gördüğü takdirde böyle bir teklifle ilgili olarak yapılacak işlem hakkında karar verecektir.

Madde 27 —

1. İşbu Sözleşme 20. onaylama veya katılma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine tevdi edilmesini takip eden 30 uncu gün yürürlüğe girecektir.

2. 20 nci onay veya katılmabelgesinin tevdiinden sonra, işbu Sözleşmeyi onaylayan veya katılan her devlet için Sözleşme, kendi onay veya katılma belgesinin tevdiinden sonraki 30 uncu gün yürürlüğe girecektir.

Madde 28 —

1. BM Genel Sekreteri, onaylama veya katılma sırasında yapılan çekincelerin metinlerini alacak ve bütün Taraf Devletlere dağıtacaktır.

2. İşbu Sözleşmenin hedef ve amacına uymayan hiçbir çekinceye müsaade edilmeyecektir.

3. Çekinceler, BM Genel Sekreterine hitaben herhangi bir zamanda yapılacak ihbar ile geri alınabilir. Genel Sekreter bu ihbardan bütün Devletleri haberdar edecektir. Böyle bir ihbar alındığı tarihte geçerli olacaktır.

Madde 29 —

1. İki veya daha fazla Taraf Devlet arasında işbu Sözleşmenin yorum veya uygulamasından doğan ve müzakere ile çözümlenemeyen herhangi bir uyuşmazlık, birinin talebi ile hakem kuruluna götürülecektir. Taraflar tahkimname talebinden itibaren 6 ay içinde hakem kurulunun teşekkül tarzında anlaşmazlarsa, taraflardan herhangi biri uyuşmazlığı Uluslararası Adalet Divanına, Divan Statüsü uyarınca götürebilir.

2. Taraf Devletlerden her biri işbu Sözleşmenin imzalanması veya onayı sırasında veya katılma sırasında, kendisini bu maddenin birinci paragrafı ile bağlı saymadığını beyan edebilir. Diğer Taraf Devletler, böyle bir çekince koymuş olan Taraf Devlet karşısında aynı paragrafla bağlı olmayacaktır.

3. Bu maddenin 2. paragrafına göre çekince koyan her Taraf Devlet, BM Genel Sekreterine ihbarda bulunarak her zaman çekincesini geri alabilir.

Madde 30 —

Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinlerinin eşit derecede geçerli olduğu işbu sözleşme Birleşmiş Milletler Genel Sekreterince muhafaza edilecektir.

Yukarıdaki hususları tasdiken, imzaları aşağıda bulunan yetkili temsilciler işbu Sözleşmeyi imzalamışlardır.

(*) 1 Mart 1980 tarihinde imzaya açılan ve 3 Eylül 1981 tarihinde yürürlüğe giren "Kadınlara Karşı Her Türlü Ayırmacılığın Önlenmesi Sözleşmesi"ne katılmamız 11.6.1985 tarih ve 3232 Sayılı Kanunla uygun bulunmuş, Bakanlar Kurulunca 24.7.1985 tarihinde 85/9722 sayılı kararla onaylanmış ve 14 Ekim 1985 1985 tarih ve 18898 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

KADININ GELİŞMESİ İÇİN NAIROBİ İLERİYE YÖNELİK STRATEJİLERİ

Kadının Gelişmesi İçin Nairobi İleriye Yönelik Stratejileri, Kadın için Eşitlik, Kalkınma ve Barış konularında Birleşmiş Milletler Kadın On Yılı'nın Başarılarının Gözden Geçirilmesi ve Değerlendirilmesi Dünya Konferansında kabul edilmiştir.

15-26 Temmuz 1985 tarihlerinde Nairobi'de yapılan bu konferansta 157 ülke resmen temsil edilmiş, bunun yanında pek çok hükümetler arası organizasyon ve kuruluş çalışmalarına katılmış, pek çok hükümet dışı kuruluş ise Ekonomik ve Sosyal Konsey'de danışma mercii olarak yer almıştır.

Çalışmalar sonucunda alınan temel stratejik kararlar ve bunlarla ilgili önlemlerde göz önünde tutulan husus, 1986-2000 yılları arasındaki dönemin, Kadın On Yılı (1976-1985) içinde elde edilen tecrübelerle dayalı olarak daha etkin bir biçimde değerlendirilmesi olmuştur.

Tüm temel stratejik karar ve önlemlerde Kadın On Yılında gerçekleştirilemeyen, gerçekleştirilmesi zamana bağlı, gerçekleştirilmesi çeşitli nedenlerle engellenen konular üzerinde durulmuş, her biri On Yılın temel hedefleri olan Eşitlik, Kalkınma ve Barış ve bunların alt başlıkları olan İstihdam, Sağlık ve Eğitim alanları yeniden ele alınmıştır.

Bu Stratejiler 13 Aralık 1985 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 40. oturumunda 108. karar olarak oylanmadan kabul edilmiştir.

Kitabın bu bölümünde Kadının Gelişmesi İçin Nairobi İleriye Yönelik Stratejilerinin tamamı yer almaktadır.

GİRİŞ

A. Geçmiş Durum

1 — İkinci Dünya Savaşının zaferle sonuçlanmasından sonra, Birleşmiş Milletler Teşkilatının kurulması ve kolonilerin ortadan kalkmasını takiben bağımsız devletlerin ortaya çıkışı, kadınların siyasal, ekonomik ve sosyal özgürlüğü açısından bazı önemli olayları gündeme getirmiştir. Uluslararası Kadın Yılı, Meksiko'da 1975 yılında ve Kopenhag'da 1980 yılında yapılan Dünya Konferansları ve Birleşmiş Milletlerce Kadınlar için On Yıllık bir dönem tahsis edilmesi ve bu çerçevede Eşitlik, Kalkınma ve Barış hedeflerinin saptanması, kadınların ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerdeki statüsünün gelişmesi yolundaki engellerin ortadan kaldırılması çabasına büyük oranda katkılar sağlamıştır. 1970 yılı başlarında, kadınların ayrıma tabi tutulmasına son vermeye ve toplumda onların eşit katılımlarını temine yönelik çabalar, tüm düzeylerde yapılan girişimlerin çoğu için bir ivme fonksiyonu görmüştür. Söz konusu çabalar aynı zamanda, kadınların yaratıcı ve üretken rollerinin farkına varılmasından esinlenmiş olup onların ilerlemesini önleyen politik, ekonomik, sosyal, kültürel, hukuki, eğitsel ve dini koşullarla yakından ilişkili bulunmaktaydı ve kadınların ekonomik istismarını, bir kenara itilmelerini ve baskı altında tutulmalarını yoğunlaştıran faktörler, ailede, toplumda ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerdeki kronik eşitsizliklerden, haksızlıklardan ve sömürücü koşullardan kaynaklanmaktaydı.

2 — Erkeklerle kadınlar arasındaki eşitliği geliştirmek, kalkınma çabasına kadınların tümüyle katılımını sağlamak ve kadınların dünya barışının güçlenmesi yolundaki katkılarını artırmak amaçlarına hasredilmesi ve bu doğrultuda yoğun bir eyleme girişilmesi için, Genel Kurul, 1972 yılında

3010 (XXVII) sayılı kararıyla 1975 yılını Uluslararası Kadın Yılı olarak ilan etti. Uluslararası Kadın Yılı'nın hedeflerinin uygulanması kapsamında, Evrensel Hareket Planı, Meksiko'da 1975 yılındaki Dünya Konferansında kabul edilen Uluslararası Kadın Yılı, Genel Kurulun 3520 (XXX) sayılı kararıyla onaylanmıştır. Birleşmiş Milletler, yine, sözü edilen kararında, Eşitliği, Kalkınmayı ve Barışı amaçlayarak 1976-1985 yıllarını Kadın On Yılı olarak ilan etmiştir. Genel Kurul, Eşitlik, Kalkınma ve Barış amaçları doğrultusunda Birleşmiş Milletler Kadın On Yılı Dünya Konferansına ilişkin olarak 33/185 sayılı kararında ise alt tema olarak "İstihdam, Sağlık ve Eğitim" konuları seçmiş, On Yıllık Dönemin ilk yarısında ki gelişmeleri Kopenhag'da gözden geçirmek ve değerlendirmek üzere karar almıştır.

3 — On Yıllık Dönemin ortası olan 1980 yılında, Eşitlik, Kalkınma ve Barışı hedefleyen Birleşmiş Milletler Kadın On Yılı'nın ikinci yarısı için Kopenhag Dünya Konferansı Hareket Planını kabul etmiş ve kadınların ilerleme kaydetmesini sağlamak için alınacak önlemler konusunda mevcut uluslararası görüş birliğini ve engelleri titizlikle gözden geçirmiştir. Hareket Planı, o yıl Genel Kurul tarafından 35/136 sayılı kararla onaydan geçmiştir.

4 — Yine, 1980 yılında, Genel Kurul 35/56 sayılı kararıyla Üçüncü Birleşmiş Milletler On Yıllık Kalkınma Dönemi için Uluslararası Kalkınma Stratejisini kabul etmiş ve Kopenhag Dünya Konferansının (Genel Kurulun 35/5 sayılı kararı, ek 51. pragraf) tavsiyelerini teyid etmiştir. Bu Stratejide kadınların gerek etken ve gerekse edilgen bireyler olarak, kalkınma sürecindeki önemi vurgulanmıştır. Strateji, aynı zamanda etkin sosyal ve ekonomik değişikliklerin meydana gelebilmesi ve toplumda kadınların dezavantajlarını artıran ve devamlılık arzeden yapısal dengesizlikleri

ortadan kaldırmak için gerekli tedbirlerin alınmasını öngörmektedir.

5 — Evrensel Hareket Planı ve Hareket Programında yer alan Stratejiler, kadınların geleceğine yönelik perspektifin genişletilmesi yolunda önemli katkılar sağlamıştır. Bununla birlikte, etkinlik alanlarının büyük kesiminde daha ileri aşamalara doğru hareket edilmesi gerekli olmaktadır. Genel Kurul, bu bağlamda On Yıllık Dönemin amaçlarını ve hedeflerini —eşitlik, kalkınma ve barış— teyid etmiş, bunların gelecek bakımından da geçerliliğini vurgulamış ve 1986-2000 yılları arasındaki dönemde engellerin ortadan kaldırılarak başarı elde edilebilmesi için somut önlemlerin alınmasına gereksinim olduğuna işaret etmiştir.

6 — Elinizdeki bu belgede ortaya konmuş olan, 1986-2000 yılları arasındaki dönem içinde Kadınların İlerlemesini sağlamayı amaçlayan Geleceğe Yönelik Stratejiler, kadınların ilerlemesi yolunda ve On Yıllık Dönemin amaç ve hedefleri doğrultusunda mevcut engellerin giderilmesi için alınması gereken somut önlemleri vermektedir. Eşitlik ilkelerinin oluşturulması gereği, aynı zamanda, Birleşmiş Milletler Tüzüğünde, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinde, Uluslararası Vatandaşlık ve Siyasal Haklar Anlaşmasında, Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Anlaşmasında, Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşmede ve Uluslararası Barış ve İşbirliğini Geliştirmede Kadınların Katılımına İlişkin Deklarasyonda da benimsenmiş olup, İleriye Yönelik Stratejiler, kadınların statüsüne ilişkin uluslararası boyuttaki endişeyi teyid etmekte ve kadınların durumunun iyileştirilmesi ve cinsiyete dayalı ayrımın ortadan kaldırılması için uluslararası toplumun yeni bir taahhüde girmesini amaçlayan bir çevreye sunmaktadır. Kalkınma sürecinde kadınların entegrasyonuna ilişkin çabalar yoğunlaştırılmalı ve yeni bir uluslararası ekonomik düzenin

hedefleri ve Birleşmiş Milletler Üçüncü Kalkınma Programı On Yıllık Dönem kapsamında Uluslararası Kalkınma Stratejisi göz önüne alınmalıdır.

7 — Nairobi Dünya Konferansı geliştirmekte olan ülkeler bakımından kritik bir zamanda yapılmaktadır. On Yıllık Dönem başladığında on yıl önce, büyüyen uluslararası ticaretin desteğiyle hız kazanan finansal akışların ve teknolojik gelişmelerin, o ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınmalarında, kadınların katılım oranının yükseleceği yolunda bazı umutlar vardı. Geliştirmekte olan ülkelerdeki ekonomik krizin devam etmesi ve bazı durumlarda ise şiddetlenmesi nedeniyle bu umutlar sönmüş bulunmaktadır; söz konusu kriz, kadınların desteklenmesi yolunda yeni programların sadece uygulanmasını tehlikeye atmakla kalmamış, aynı zamanda, uygulanmaya daha önce başlamış olanların devamını da riske sokmuştur.

8 — 1970 yılı sonlarından bu yana süregelen uluslararası ekonominin kritik durumu, geliştirmekte olan ülkeleri ve özellikle o ülkelerin kadınlarını büyük oranda olumsuz olarak etkilemektedir. Geliştirmekte olan ülkelerin genel görünümü, özellikle en az gelişmişlik düzeyinde bulunan ülkeler, kuraklık ve açlık felaketine maruz kalmış Afrika kıtasının kimi bölgeleri, borçlanarak yönetilen ülkeler ve düşük gelirlili ülkeler, yapısal dengesizliklerin ve süregelen uluslararası düzeydeki kritik ekonomik durumun sonucu olarak tehlikeli bir noktaya gelmiş bulunmaktadırlar. Durum, her bir ülkenin kendi kalkınma politikasından sorumlu olması koşuluyla, ulusal programları destekleme doğrultusunda kalkınmaya yönelik ulusal politikaları ve çok-taraflı işbirliğini geliştirme ve cazip kılma konusunda daha büyük oranda taahhütlere girmeyi gerektirmektedir. İleri ve geliştirmekte olan ülkelerle özellikle en az gelişmişlik düzeyinde olan ülkeler arasındaki mesafe azalacağına büyümektedir. En fazla kadını etkileyen bu gibi olumsuz trendleri budamak ve halen

gelişmekte olan ülkelerin karşılaştığı zorlukları hafifletmek için; uluslararası topluluğun başlıca görevlerinden biri, hakkaniyet, bağımlılıktan uzak bir eşitlik, dayanışma ve ortak çıkarlara dayalı Yeni bir Uluslararası Ekonomik Düzen kurulmasına yönelik çabaları tüm gücüyle takip ve kontrol etmektir.

B. İleriye Yönelik Stratejilerin Ardındaki Dinamikler

9 — On Yıllık Dönemin üç hedefi olan eşitlik, kalkınma ve barış, geniş kapsamlı, birbirleriyle bağıntılı ve birbirlerini karşılıklı olarak destekleyen dinamikler olup bunlardan birinde sağlanacak olan başarı diğerlerinde de başarıya yol açacaktır.

10 — Kopenhag Dünya Konferansı, eşitliği sadece yasal anlamıyla ele almamış fakat **haksız** ayrımın ortadan kaldırılması ve ayrıca yararlanan ve aktif bir şekilde etkin bireyler olan kadınların, kalkınma sürecine katılmalarında, haklarda, sorumluluklarda ve fırsatlarda eşitlik olarak yorumlamış ve belirlemiştir.

11 — Eşitlik, bireylerin yasalar çerçevesinde eşit muameleye tabi tutulduğu ve eşit fırsatlardan ve haklardan yararlandıkları ve potansiyel yeteneklerini ve becerilerini geliştirdikleri bir amaç ve araçtır; böylece, ulusal, siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmaya iştirak edebilirler ve elde edilen sonuçlardan yararlanabilirler. Özellikle kadınlar için eşitlik kültürel, kurumsal, davranış ve tutumlara ilişkin ayırım sonucu gerçekleştirilmesi ihmal ve inkar edilmiş haklar anlamına gelmektedir. Eşitlik, kalkınma ve barış için önemlidir, çünkü ulusal ve evrensel boyutlardaki eşitsizlikler devamlılık niteliği kazanarak her çeşit gerilimin artmasına neden olmaktadır.

12 — Kalkınma sürecinde kadınların rolü, geniş kapsamlı sosyal ve ekonomik gelişme hedefiyle doğrudan ilişkili olup

tüm toplumların ilerlemelerinde esas teşkil etmektedir. Kalkınma, toptan yakınma demektir ve buna, insan yaşamının siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel ve diğer boyutları da dahildir ve ayrıca, ekonomik ve diğer maddi kaynakların geliştirilmesi ve bireylerin fizik, ahlaki, entellektüel ve kültürel gelişmesi de kalkınma kavramının içindedir. Bu süreç, özellikle fakir ve muhtaç kadınların, fırsat eşitliğine giderek artan şekilde sahip çıkabilmelerine, başarı kazanmalarına, yararlanmalarına ve kullanabilmelerine yardımcı olmalıdır. Daha doğrudan ve yasal ölçülerde bağımsız ve etkin bireyler olarak, her bir kadının toplumsal faaliyetlere giderek artan bir şekilde ve başarıyla katılımı, eşitlik hakkının uygulanmasının daha büyük oranda kabullenilmesine yol açacaktır. Bunun yanı sıra, kalkınma süreci, bireyin haklarının ve gereksinimlerinin adalet sınırları içinde tutulmasını ve karşılanmasını sağlamayı ve gezegenimizde tüm yaşam çeşitleri için çevre güvenliğini sağlayan bir sosyal ve ekonomik çerçeve içinde, bilim ve teknolojinin uygulanmasını temin etmek için ahlaki bir boyut da gerektirmektedir.

13 — Kadın haklarının tam ve etkin şekilde geliştirilmesi, devletler arasındaki ilişkilerin, büyük ya da küçük, tüm ülkelerin meşru haklara saygı göstermesine ve tüm insanların bireysel olarak karar verebilmelerine, bağımsızlığa, özerkliğe, bölgesel entegrasyona ve ulusal sınırlar dahilinde, barış içinde yaşama hakkına dayalı olarak uluslararası barış ve güvenlik şartları içinde oluşabilir.

Barışın gerçekleşmesi, kuvvet kullanımının veya kullanım tehdidinin, askeri işgalin, başka ülkelerin iç işlerine karışmanın, başka ülkelere egemen olmanın, ayırımın, baskı ve sistimalin, insan haklarını ve temel hürriyetleri kaba bir şekilde ve büyük çapta ihlal etmenin önlenmesine bağlı bulunmaktadır.

Barış sadece ulusal ve uluslararası düzeylerde, savaşın, şiddetin ve düşmanlıkların olmamasına değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal adalete, eşitliğe ve insan haklarının bütünüyle kapsadığı alanlara ve toplum içindeki temel hürriyetlere de sahip olunabilmesine bağlı olmakta, bu sayılanları içermekte ve aynı zamanda Birleşmiş Milletler Beyannamesine, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine ve insan hakları konusundaki uluslararası anlaşmalar ve diğer ilgili uluslararası kararlara saygılı olmaya da bağlı bulunmaktadır; ve bu saygı; sosyal, siyasal ve ekonomik sistemleri ne olursa olsun, bütün devletlerin karşılıklı anlayış ve işbirliğine ve vatan-daşlarının hakkı olan temel insan hakları standartlarının devletler tarafından etkin bir şekilde uygulanmasına bağlıdır.

Buna ilaveten, ülkeler, sosyal gruplar ve bireyler arasında tam bir itimat ve güvenlik konusuna ilişkin olarak endişelere yansımış her tür eylemi de içermektedir. Barış, başka insanlara karşı iyi niyeti temsil etmekte ve bir yandan özgürlüğü, insan haklarını ve ulusların ve bireylerin onurunu korurken, öte yandan da yaşama saygıyı geliştirmektedir. Ekonomik ve cinsel eşitsizlik şartlarında, temel insan haklarının ve temel hürriyetlerinin inkar edilmesiyle, nüfusun büyük kesimlerinin kasten sömürülmesiyle, ülkelerin eşitlikten uzak kalkınmasıyla ve istismar edilen ekonomik ilişkilerle barış gerçekleştirilemez. Barış ve istikrar olmadan da kalkınmadan söz etmek mümkün değildir. Barış ve kalkınma karşılıklı bir ilişki oluşturur ve birbirlerini güçlendirir.

Bu bakımdan Genel Kurulun Onuncu Özel Toplantısı sonunda hazırlanmış olan nihai belgeye dikkatler özel olarak çekilmektedir. İlk Özel Oturum, etkin bir uluslararası kontrolün gerçekleştirilmesi koşuluyla, genel ve topyekün bir silahsızlanma amacına varmayı sağlamak için tavsiye edilebilir tüm

önlemleri kapsayan silahsızlanma olgusuna hasredilmiştir. Bu belge, nükleer silahsızlanma da dahil olmak üzere, silahsızlanma konusunda geniş kapsamlı bir programı öngörmektedir; bu yaklaşım sadece barış için değil tüm ülkelerin, özellikle gelişmekte olan ülkelerin silahlanma yarışına harcanacak olan muazzam miktarlardaki maddi ve beşeri kaynaklarının yapıcı bir şekilde kullanımıyla ilintilidir, dolayısıyla bu ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınmaları için önemli bulunmaktadır.

Barış, cinsiyetlerin eşit kılınmasıyla, ekonomik eşitlikle, ve temel insan haklarından ve özgürlüklerden evrensel ölçülerde yararlanılması yoluyla geliştirilebilir. Barıştan herkesin yararlanabilmesi, karınların kendi ülkelerindeki politik, ekonomik ve sosyal yaşamın bütün alanlarında ve özellikle karar verme sürecinde, erkeklere koşut bir şekilde haklarını kullanabilmelerini ve ayrıca bu çerçevede düşünce, konuşma, bilgilendirme ve bilgi aktarma ve uluslararası barış ve işbirliğinin geliştirilmesi yolunda dernek faaliyetlerine katılma haklarından yararlanabilmelerini gerektirmektedir.

14 — Kadınların kalkınmaya etkin katılımı ve barışın güçlenmesi kadın erkek eşitliğinin geliştirilmesine olduğu kadar, bir arada uygulanan çok boyutlu stratejilere ve insana dayalı önlemlerin alınmasına bağlıdır. Bu stratejiler ve önlemler, toplumların ve birey gruplarının kendi içlerinde meydana gelen girişimler, devamlılık arzeden ve eşitliğin geliştirilmesine yönelik hedefler doğrultusunda, insan kaynaklarının sürekli olarak artmasını ve yaratıcı şekilde kullanılmasını gerektirmektedir.

15 — On Yıllık Dönemin üç hedefi olan Eşitlik - Kalkınma ve Barışa bağlı üç alt-tema olan istihdam-sağlık ve eğitim birbirlerinden ayrılmayacak derecede kenetlenmiş kavramlardır. Bunlar, eşitliğin, kalkınmanın ve eğitimin üzerinde dur-

dukları somut tabanı oluştururlar. Kadınların eşit şekilde kalkınmaya ve barışın sağlanmasına katkıda bulunabilmeleri, insani kaynakların geliştirilmesini, toplum içinde konumlarının kabullenilerek tanınmasının temin edilmesini ve toplumun yeniden yapılanmasında katkılarının sağlanmasını gerektirmektedir. Bu durum, özellikle her düzeydeki kadının farklı alanlarda ve sektörlerde harekete geçmesini sağlayacak katılımcı bir insani altyapının varlığını icap ettirmektedir. İnsani ve maddi kaynakların geliştirilmesinde en üst düzeyde başarı sağlanabilmesi için, kadınların güçleri ve yetkinlikleri, kuşkusuz aile refahının sağlanmasına ve toplumun gelişmesine olan katkıları da düşünülerek gözönüne alınmalı ve değerlendirilmelidir. On Yıllık Dönemin hedeflerine ulaşılması, toplum içinde kadın ve erkeklerin bir bütün olarak söz konusu hedeflere ilişkin sorumluluğu paylaşmalarını, kadınların entellektüel, politika-oluşturucu, karar-verici, planlayıcı ve kalkınmaya katkıda bulunan ve yararlananlar olarak merkezi bir rol oynamalarını gerektirmektedir.

16 — İnsani gelişme açısından kadınların bakış açısı kritik öneme sahiptir, çünkü kadınların eşitliği kavramının topluma yerleştirilmesi, farklı stratejiler arasında barışa yönelik olan alternatifin seçilebilmesi, insanın güçlenmesini ve gelişmesini sağlaması bakımından toplumun yararına, bu durum, kuşkusuz, kadınların esinlenmeleri, ilgileri ve yetenekleri dahilinde gerçekleşecektir. Tüm bu hususlar sadece kendi içlerinde arzu edilir olmakla kalmayıp aynı zamanda On Yıllık Döneme ilişkin amaç ve hedeflere erişilmesinde de temel teşkil etmektedir.

17 — Birleşmiş Milletler Kadın On Yılı hedef ve amaçları olan Eşitlik, Kalkınma ve Barış'ın gerçekleştirilmesi ulusal düzeyde ulaşılmış olan gelişmelerin, karşılaşılan engellerin gözden geçirilmesi ve değerlendirilmesi, çeşitli düzeylerde elde edilmiş olan deneyimleri belir-

ler mahiyettedir. Ulaşılan gelişme düzeyine ve kadınların toplum içindeki katılımının artış göstermesine rağmen, On Yıllık Dönem hedeflerinin sadece bir kısmına erişmek mümkün olmuştur. Her ne kadar On Yıllık Dönemin başlarında, gerek gelişmiş ve gerekse gelişmekte olan ülkeler açısından oldukça iyi ekonomik koşullara sahip olunmuş ise de, sonradan bozulan ekonomik durum, kadınların konularının geliştirilmesine yönelik çabaları yavaşlatmış ve yeni sorunların çıkmasına yol açmıştır. Kalkınma gözönüne alındığında her ne kadar bazı durumlarda kadınların kalkınmaya katılımı arttıysa da, kalkınmadan aynı oranda yararlanamadıklarını gösteren belirtiler bulunmaktadır.

18 — İleriye Yönelik Stratejilerde tartışılmış olan engellerin pek çoğu inceleme ve değerlendirme çalışmalarında belirlenmişti. Kadınların durumunun iyileştirilmesine yönelik aşılması engeller, uygulamada, siyasi ve ekonomik durumlardan olduğu kadar, sosyal ve kültürel etmenlerden de kaynaklanmaktadır. Dahası, sosyal ve kültürel etmenler bazı zamanlarda, siyasi ve ekonomik faktörlerin etkisi ile daha da kötü bir hale gelmektedir. Örneğin bozulan uluslararası durum ve nihai uyum programları, genelde sosyal açıdan pahalıya mal olmaktadır. Bu çerçevede, makro-ekonomik düzeyde uluslararası ekonomik durumdaki kötüleşme, ulusal düzeydeki ekonomik problemlerin ağırlaşmasına neden olmuştur. Buna ilaveten kadının toplumdaki yerinin erkeklerden sonra gelmesi şeklinde algılanması sonucunda, kadınların üretim ve yeniden üretim konularında oynadıkları rollerin değerinin azalması kadının kalkınmaya katılımının genişletilmesini sağlayıcı önceliklerin az sayıda bulunması, kadının istihdam, eğitim ve sağlık alanlarına ve diğer sektörel kaynaklara ve karar alma süreçlerine katılımını engelleyici tarihsel faktörlerdir. Kazançlarını düşünmek bir yana, sosyo-ekonomik çerçevede ortaya çıkan yapısal sorunlara paralel olarak, kadınlar

hala ikinci sınıf insan sayıldıkları kısıtlayıcı bir alan içine itilmiş durumdadırlar. Bazı ülkelerde, hayatın her düzeyinde eşitliği sağlamaya yönelik değişikliklere karşın, kadınların hem ev işlerini yapmak ve hem de iş hayatında yer almak zorunluğundan dolayı “çifte yük” altında kaldıkları bir gerçektir. Örneğin hem gelişmiş ve hem de gelişmekte olan bazı ülkelerde çalışan kadınlara yönelik olarak yeterli sayıda destekleyici hizmet sağlanamaması temel bir eksiklik olarak ortaya konmaktadır.

19 — Birleşmiş Milletler tarafından hükümetlere gönderilen anket formlarına gelişmekte olan ülkelere, özellikle en az gelişmişlik düzeyinde olanlardan gelen cevaplara göre, bazı ülkelerde artmakta olan fakirlik, kadınların durumunun iyileşmesine yönelik bir diğer engeli oluşturmaktadır. Kitlelerin fakirliği yüzünden ortaya çıkmış olan bazı acil durumlar, ulusal kaynakların kısıtlı olması da göz önünde bulundurulduğunda, devletleri kadınlara eşitlik sağlanmasından çok, kadınların ve erkeklerin fakirliğine çözüm aramaya itmiştir. Aynı zamanda, kadınların ikinci derecede rol oynar durumda olmaları, bir kenara itilmelerine yönelik duyarlıklarını da arttırmaktadır. En alt düzeydeki sosyo-ekonomik katmanlara dahil olan kişilerin en fakir olmaları pek muhtemeldir ve dolayısıyla en büyük öncelik bu kişilere tanınmalıdır. Kadınlar bütün ekonomiler açısından üretici bir güçtürler; bu nedenle, özellikle ekonomik gerileme dönemlerinde, kadınların durumunun iyileştirilmesine yönelik program ve önlemlerin ikinci plana atılmak yerine tam tersine, üzerinde ısrarla durulması son derece önemlidir.

20 — Ekonomik sorunlara, süregelen sosyal ve kültürel engellere Birleşmiş Milletler Anlaşması ilkelerinin ihlal edilmesinden kaynaklanan uluslararası barış ve güvenliğe yönelik tehditler de ilave edilmelidir. Bu durum, kadınların yaşamı

nı da etkileyerek, kalkınmaya en ciddi engeli teşkil eder ve İleriye Yönelik Stratejilerin tam olarak uygulanmasını engeller.

21 — Şu anda gerekli olan kalkınmayı destekleyecek siyasi bir iradedir; bu destek öyle olmalıdır ki kadınların gelişmesine yönelik strateji, öncelikle varlığını hala sürdürmekte olan ve kadınları ikinci sınıf bir değer ve düşük seviyede bir öncelik kapsamında eşitsiz kılan koşulları ve yapıları değiştirmelidir. Kalkınma artık kadınların hak ettiği, onlara gerçek değer verildiği başka bir düzleme yönelmelidir. Bu durum, kadınların kalkınma sürecini destekleyecek ve gerekli değişiklikleri etkileyebilecek stratejiler içinde alacakları meşru ve özlü konulara sahip olmalarına yol açacaktır.

C. 2000 Yılına Doğru Var Olan Eğilim ve Bakış Açıları

22 — Önemli yapısal değişiklik veya teknolojik sıçramalar olmazsa 2000 yılına doğru eğilimlerin, pek çok açıdan gelişeceği ve uyumlu bir hale geleceği tahmin edilebilir. Kadınların durumu, 1986-2000 yılları arasında beklendiği gibi gelişmeyi sürdürecektir, büyük bir karmaşıklık etkisinden oluşan bir sebep sonuç süreci ve başka değişiklikler yaratacaktır. Kadınların maddi koşullarındaki değişiklikler, bilinçli istekler olduğu kadar, kadınlara yönelik sosyal davranışlar, başlıbaşına aile gibi kurumlar üzerinde önemli etkileri olan birer sosyal ve kültürel süreçtir. Kadınların gelişmesi önümüzdeki 15 yıl boyunca etkisini sürdürebilecek bir hız kazanmış durumdadır, aynı zamanda uluslararası süreçlerle birlikte varlığını devam ettirecek bir güç olarak kabul edilmeyi de sürdürecektir ve ekonomik açıdan önemli bir etki yaratacaktır; ayrıca; küresel ekonomik sistemin durumu ve siyasi, sosyal, kültürel, demografik ve iletişim süreçlerinin bu durumdan

doğrudan etkilenmesi değişmez bir şekilde kadınların gelişmesinde önemli bir etki yaratacaktır.

23 — On Yıllık Dönemin başında kalkınmaya ilişkin olarak iyimser bir bakış açısı mevcuttu, ancak 1980'li yılların başında dünya ekonomisi yaygın biçimde bir gerileme yaşadı, bu durum, bölgeleri ve bazı ülke gruplarını keskin bir enflasyonist baskıyla karşı karşıya bıraktı; baskı yanı belirgin olan bu gelişme, yukarıda da belirtildiği gibi ülkelerin kalkınma durumları ve ekonomik yapılarından bağımsız olarak çıktı. Bununla birlikte, aynı dönem içinde, ekonomileri merkezi planlamaya dayalı bir grup ülke dengeli bir ekonomik büyüme yaşadı. Gerileme sırası ve sonrasında, gelişmiş bir piyasa ekonomisi olan ülkeler de aynı şekilde düşük oranlı büyüme yaşadılar.

Dünya ekonomisinde hissedilmeye başlanan gelişmiş piyasa ekonomisine sahip ülkelerdeki iyileşmeye karşın, gelişmekte olan ülkelerde, özellikle gelir düzeyi düşük olan en az gelişmiş ülkelerde ekonomik iyileşmeye ilişkin belirsizlik sürmüş, muazzam miktarlardaki devlet ve özel sektör borçları bu belirsizliğin kaynağını oluşturmuştur. Borçlanmaların gerektirdiği gider vaziyetin ne kadar kritik olduğunu gösterdi. Böylesine ağır bir yükün, söz konusu ülkeler için ciddi siyasi, ekonomik ve sosyal sonuçları oldu. Bozulan uluslararası ekonomik durum gözönüne alındığında, yapısal dengesizliklere çözüm bulmadan, yeni bir uluslararası ekonomik düzen kurmaya yönelik sürekli gayretleri göstermeden, devamlılığı, kalıcılığı olan bir iyileştirmenin yapılamayacağını ileri sürebiliriz. Açıkça görüldüğü üzere, halihazırdaki durum kadınların konumu, özellikle de ayrıcalıkları olmayan kadınlar ve insani kaynakların geliştirilmesi açısından belirsizlikler arz etmektedir.

Kadınlar, cinsiyetlerine ilaveten, ırk, renk, etnik ve ulusal kökenleri gözönüne alındığında, yoğun bir ayrımcılık

ile karşı karşıya bulunmaktadır ve bozulmakta olan ekonomik koşullar yüzünden daha kötü bir şekilde de etkilenmeleri ihtimal dahilindedir.

24 — Mevcut eğilimler sürdüğü takdirde, gelişmekte olan ülkelerin geleceği, özellikle de gelir düzeyi düşük ve en az gelişmiş ülkelerin durumu acı olacaktır. Mevcut görünümüne bakılırsa, 1980-2000 yılları arasındaki gelişme, 1960-1980 yılları arasındakine oranla daha düşük olacaktır. Bu durumu düzeltmek ve dolayısıyla kadınların gelişmesini sağlamak amacıyla, izlenen politikalar yeniden düzenlenmeli ve dünya ticaretinin ilerlemesi sağlanmalıdır; bu, özellikle gelişmekte olan ülke piyasalarına ithal mallarının girmesi yoluyla temin edilmelidir. Buna benzer şekilde, başka alanlarda da politikalar oluşturulmalı ve gelişmekte olan ülkelerdeki büyüme ve gelişme süreçlerini ileri götürecek olan sistemler bulunmalıdır; faiz oranlarının daha da düşürülmesi ve enflasyonist olmayan büyüme yöntemlerinin uygulanması gibi.

25 — Dünya ekonomisindeki gelişmenin yavaşlamasından korkulmaktadır, bu durumda kaçınılmaz olarak kadınlar açısından olumsuzluklar ortaya çıkacaktır, çünkü kaynakların kısıtlı olmasının bir sonucu olarak, kadınların statülerindeki zayıflığa karşı savaş vermek, özellikle ileri düzeylerdeki okuma-yazma bilmeme oranı, düşük eğitim düzeyi, iş alanlarında ayrımcılık yapılması, ekonomiye yaptıkları ancak değeri takdir edilmeyen katkıları ve özel sağlık ihtiyaçları, bu yüzden ertelenebilir. Adil ve eşitliğe dayanan bir büyümeyi mümkün kılacak bir gelişme modelinin, uluslararası ekonomik ilişkiler temelinde, adalet ve eşitlik üzerine inşa edilmesi, uluslararası gelişme stratejilerinin hedeflerine erişilmesini gerçekleştirebilir; bu durum, kadınların şartlarında bir gelişme sağlayabileceği gibi, onların kalkınma ve barışa etkin bir katkıda bulunmalarını da mümkün kı-

labilir. Bu tür bir modelin kendi iç dinamikleri vardır ve bu iç dinamikler, kaynakların eşitlikçi bir biçimde dağıtılmasını kolaylaştırabilir ve bağımlılığı azaltacak eşit dağılımlı, hakkaniyete dayalı ve kalkınmaya açık bir ilerlemenin sağlanması gerçekleşebilir.

26 — Kadınların ekonomik ve sosyal konumlarını geliştirecek olan çabaların, özellikle Uluslararası Kalkınma Stratejisinden güç alan kalkınma stratejilerine ve yeni bir uluslararası ekonomik düzene dayandırılması çok önemli bir husustur. Bu ilkeler, ülkeler arası ilişkileri, özgüveni, kolektif özgüveni, insani ve maddi kaynakların hakça paylaşımının sağlanmasını içerir. Dünya ekonomisinin yeniden yapılanmasına, uzun vadeli bir temelin oluşturulması açısından bakılmalıdır; bu, her insanın, her ülkedeki bütün kadın ve erkeklerin yararınadır.

27 — Uluslararası Çalışma Örgütü'nün tahminlerine göre, kadınlar dünya işgücününün % 35'ini oluşturmaktadırlar, bu rakam 2000 yılına doğru düzenli olarak artacak gibi görünmektedir. Uygun ve yeterli değişiklikler yapılmadığı takdirde, kadınlara yönelik türden işler kadar ücretler de düşük olmaya devam edecektir. Kadın istihdamı daha az beceri isteyen, daha düşük maaşlı ve en az düzeyde iş güvencesi olan işkollarında yoğunlaşacaktır. Kadınların resmi ve resmi olmayan sektörlerdeki iş miktarı toplamı, 2000 yılına kadar erkekleri geçecek gibi görünmekle birlikte, dünyadaki değerlerden ve gelirlerden alacakları paylar, daha düşük olacaktır. Son zamanlarda yapılmış olan tahminlere göre, kadınların dünya çocuklarının büyük çoğunluğunun ekonomik açıdan desteklenmesinde ciddi sorumlulukları bulunmaktadır; bazı ülkelerde yaklaşık olarak üçte bir ve daha fazla olan bu oran daha da artacak gibi görülmektedir. İleriye Yönelik Stratejiler, kalkınmaya yönelik, eşitliğe dayalı ve 2000 yılına doğru kadınların oynadıkları rolü daha ileri düzeylere çıkartma doğrultusunda olmalıdır.

Ayrımcılığı önlemek üzere özel önlemler alınması ve ulusal uluslararası düzeylerdeki ekonomik katkılarının saptanıp yararlanması gerekliliği olgusu varlığını sürdürecektir.

28 — 1986 yılından 2000 yılına kadar olan süreçte doğal çevrede oluşacak değişimler, kadınlar için oldukça kritik bir önem taşıyacaktır. Değişimin gözleneceği alanlardan biri de kadının tarımsal-ekosisteme göre, doğal çevre ile toplum arasındaki aracılık rolünün yanısıra, sağlıklı su ve yakıt kaynaklarının temin edilmesi ve bununla yakından ilgisi olan sağlığa ilişkin şartların geliştirilmesi konusunda atılacak adımlar olacaktır. Bu durum özellikle su kaynaklarının sınırlı olduğu —kıraç ya da yarı-kıraç bölgeler— ve nüfus artışı sorununun yaşandığı bölgelerde çok daha büyük bir problem haline gelecektir. Kadının toplumdaki yerinin gelişmesinin doğal sonucu olarak, ölüm ve hastalık oranlarındaki azalmanın yanısıra, doğum kontrolü de etkin hale getirilecek, çevre, kadın, erkek ve çocuklar için olumlu bir gelişme kaydedilmiş olacaktır.

29 — Doğum oranı ve nüfus artışı sorunu, 1984 yılında Meksiko'da düzenlenen Uluslararası Nüfus Konferansı sonrasında hazırlanan raporda da belirtildiği gibi, kadınların diğer haklarının bilincine varabilmeleri için temel oluşturacak olan kendi doğurganlıklarını kontrol etme kapsamındaki temel hakları da dahil olmak üzere nüfusa ilişkin konularda haklarını yetkin olarak kullanmalarını öngören şartlar çerçevesinde dikkate alınmalıdır.

30 — Kadınların sorunlarına ilişkin sürekli olarak gelişme içinde bulunan iletişim ağının geçmişe oranla daha uyumlu bir tempoda işleyeceği beklenmektedir. Uzmanlar gelecek On Yılın amaçları ve İleriye Yönelik Stratejilerin eşitlik, kalkınma ve barış hedefleri ve istihdam, sağlık ve eğitim alt-teması başlığı altında toplanan sorunlarla ilgili olarak daha çok bilgiyi insanlığın yararına sunacaktır. Bilgisayarları, yaygın ve örgüt eğitimi ve medyayı, bunların yanında ritüeller, kül-

türel iletişim vasıtalarını da kapsayan tüm geleneksel iletişim mekanizmalarını, tiyatroyu, iki kişilik oyunları, sözlü edebiyatı ve müziği, kısacası elimizdeki tüm imkanları kullanmıyoruz.

31 — Kadınların 1986-2000 yılları itibariyle hedeflerine ulaşma yolundaki beklentilerini etkileyecek olan politik ve devletle ilgili faktörler, barışın varlığından veya yokluğundan büyük oranda etkilenecektir. Eğer yaygın ulusal gerilimler, yalnızca nükleer bir felaketin korkusuyla değil, belirli bir yöreye ilişkin konvansiyonel savaşların da tedirginliği içinde devam ederse, bu konudaki stratejiyi belirleyenlerin dikkati de kadının ve erkeğin gelişmesiyle doğrudan veya dolaylı olarak bağıntısı olan konulardan uzaklaşacak, önemli olanaklar, askeri amaçlarla ve bu bağlamdaki etkinlikler için kullanılacaktır. Bu olasılık önlenmeli ve söz konusu olanaklar insanlığın gelişmesi için kullanılmalıdır.

32 — Kadınlar, çıkarlarını korumayı etkin olarak geliştirebilmek için, devlet politikasına açıkça ve barışçı yollardan muhalefet etme ve yurt içinde ve uluslar arasında barışın tesis edilmesindeki katılımlarını güçlendirme gibi ulusal ve uluslararası karar verme süreçlerinde haklarını kullanmayı bilmelidirler.

33 — Geniş çaplı önlemler alınmadığı takdirde, kadınların politik hayattaki katılımlarını, kendilerini etkileyecek politikaların formülasyonunu ve ulusal kadın politikasının oluşturulmasını geciktirecek pek çok engelin varlığını sürdürmeye devam edeceğine hiç kuşku yoktur. Başarı, kadınların kötü olan maddi durumlarını ve toplumdaki ikinci derecedeki statülerini değiştirmek ve politika sahnesine çıkabilmek için gerekli zaman, enerji ve deneyimi sağlama konusunda, birleşip birleşmeme doğrultusunda alacakları geniş boyutlu bir önleme dayalı bulunmaktadır. Aynı zamanda, sağlık, eğitim durumu, yasal ve anayasal koşullar ve örgütlü çalışma konula-

larındaki gelişmeler, kadının politik atılımlarının etkinliğini arttıracak ve böylece kadınlar politik kararlar alınmasında geçmişe oranla daha büyük bir paya sahip olacaklardır.

34 — Yapılan inceleme ve tahminlerde de tespit edildiği üzere, kadınlar bazı ülkelerde ve bazı alanlarda önemli gelişmeler kaydetmiş olmakla birlikte, genel olarak ilerleme, On Yıllık Dönem içinde mütevazı bir oranda gerçekleşmiştir. Bu süreçte kadının bilinci ve beklentileri gelişme göstermiştir, ancak önemli olan nokta, dünyanın ekonomi alanındaki düşük performansına rağmen bu nüfuzun yitirilmemesidir. Aile içinde kadınların rolünde ve kadın-erkek ilişkilerinde meydana gelen **değişimler** yeni bakış açılarını, stratejileri ve önlemleri gündeme getirmektedir. Aynı zamanda, kadının ilerlemesine ilişkin yapısal sorunların üstesinden gelmek için cinsel silsileler doğrultusunda ittifaklar ve dayanışma grupları kurmak gerekli olacaktır.

35 — Uluslararası Kadın Yılı'nın Hedeflerini Yerine Getirmeye Yönelik Dünya Eylem Planı, 1975 Kadının Eşitliği ve Kalkınma ve Barışa Katkısı konusundaki Meksiko Beyannamesi, bölgesel faaliyet planları, Birleşmiş Milletler Kadın On Yılı'nın ikinci yarısı itibarıyla Faaliyet Planı-Eşitlik, Kalkınma ve Barış ve İstihdam, Sağlık, Eğitim atbaşıkları, Uluslararası Barış ve İşbirliğini Geliştirmede Kadının Katılımı Konusundaki Beyanname, Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi geçerliliğini koruduğundan ve bu stratejilerin ve somut önlemlerin temelini oluşturduğundan 2000 yılına kadar takip altında tutulacaktır. Gelişme sürecine, kadının tamamıyla katılımını temin etmek ve On Yıllık Dönemin hedeflerinin etkin bir biçimde gerçekleştirilmesini sağlamak için, 1975 Faaliyet Planı ve 1980 Faaliyet Programındaki konuyla ilgili önerilerin yerine getirilmesi ve Birleşmiş Milletler Teşkilatının Kadın On Yılında amaçladığı Eşitlik-Kalkınma-Barış ve alt temalar çerçevesinde

belirlemiş olduğu eğitim, sağlık ve istihdam konuları üzerinde önemle durulması gerekmektedir. Halihazırda uluslararası toplumdaki mücadele, On Yıllık Dönem içinde elde edileceklerin, kalkınma, eşitlik ve barışı sağlamada, özellikle de gelecek kadın kuşaklarının iyiliği için, güçlü yapı taşları olabilmesi bakımından dikkati çeker bir mücadele özelliğini taşımaktadır. Gelecek 15 yıl içinde karşılaşılabilecek engeller, bölgesel ve ulusal çabalar temelinde dikkate alınmalıdır. 2000 yılına ulaşıldığında, cehalet ortadan tamamen kaldırılmış olmalı, kadınlar için yaşam süreci iyi şartlarda olmak kaydıyla en azından 65 yıla çıkmalı ve kendi ekonomik özgürlüklerini sağlayabilmek için istihdam fırsatları mümkün kılınmalıdır. Her şeyin ötesinde, gerçek kalkınmanın olabileceği tarafsız bir sosyo-ekonomik çatı yaratabilmek için kadının toplumda, her alanda eşitliğini sağlayacak olan yasalar, etraflı olarak ve tamamiyle etkin bir biçimde yürürlüğe sokulmalıdır. Kadının bölgesel düzeyde gelişmesi için İleriye Yönelik Stratejiler gerçekçi koşulları sağlayacak, nüfus ve kalkınma konusunda yapılacak belirgin projeksiyonlar üzerine inşa edilmelidir.

36 — İleriye Yönelik Stratejiler ve çok yönlü önlemler, tarafsız ekonomik ilişkilerin sanayileşmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeleri arasındaki uçurumu kapattığı, adil bir uluslararası kurumun yaratacağı bir çatı altında belirlenmelidir. Bu bağlamda, tüm ülkeler, Genel Kurul kararında (34/138) olduğu gibi, kesin fikirlerini göstermeye ve sonuç olarak da Genel Kurulun 99/454 sayılı kararı uyarınca tüm dünyayı kapsayan müzakereleri harekete geçirmek, için gayri resmi görüşlerini açıklamaya devam etmeye çağrılmaktadır.

D. İleriye Yönelik Stratejilerin Belirlenmesinde Temel Yaklaşım

37 — Kadının ilerlemesinin, ekonomiye, politikaya, sosyal ve kültürel kalkınmaya tam anlamıyla katılımının bir

gereği olarak, On Yıllık Dönem içinde hedeflerin birleşimini, ayrılmazlığını ve birbirine bağlı olduğunu bir kez daha gözler önüne sermek gerekmektedir. Bu da 2000 yılına kadar kadının ilerlemesi ile ilgili kullanılmaya hazır stratejiler için belirlenmiş hedeflerin etkin kılınabilmesini amaçlamaktadır.

38 — İleriye Yönelik Stratejilerin amacı yeni uluslararası ekonomik düzenin daha dar kapsamlı amaç ve hedeflerinin öngördüğü şartlar dahilinde uzun süreli evrensel bir tavır için pratik etkili bir rehber sağlamaktır. Önlemler, Genel Kurulun kararlarına dayalı olarak, kısa vadedeki faaliyetler için yeni ilk beş yılı görüntüleyecek ve değerlendirecek şekilde düzenlenmiştir. Ülkeler, farklı gelişme safhalarında oldukları için, kendi gelişme politikalarına ve olanaklarının gücüne göre, kendileri için öncelikli konuları belirleme şansına sahip olmalıdırlar. Bir ülkede hemen uygulanabilecek bir faaliyet, başka bir ülkede çok daha uzun vadeli planlar gerektirebilir, hatta sömürgecilik, istibdat veya yabancı işgali altında olan bir başka ülke çok daha farklı bir yaklaşım gerektirebilir. Önlemleri uygulamak için kesin yöntem ve işlemler ,politik düzeninin içeriğine ve her ülkenin idari kapasitesine dayanır.

39 — Bazı önlemlerin, kadınları ve diğerlerini doğrudan etkilemesi tasarlanmış ve önlemler sosyal şartları daha az engelleyici, daha çok destekleyici hale getirmek üzere düzenlenmiştir. Bu önlemler, ayrımın temelinde yatan, cinsiyete dayalı saptamaların ortadan kaldırılmasını da içermelidir. Kadının toplumdaki konumunu geliştirmek üzere alınmış önlemler, toplumda ancak küçük bir dalgacık etkisi yaratabilir, çünkü kadının ilerlemesi, kuşkusuz, uygar ve ilerleyen toplumun kurulmasının ancak bir önşartıdır.

40 — Kadınları ilgilendiren projelerin, programların ve politikaların uygulanabilirliği, yalnızca kadınların sayısı ve sosyo-ekonomik farklılıklarından değil aynı zamanda farklı

yaşam tarzlarından ve hayat döngüsündeki daimi değişimlerden de etkilenecektir.

41 — İleriye Yönelik Stratejiler, yalnızca engelleri aşmada birinci derecede ve kullanılmaya hazır önlemleri ortaya atmakla kalmamakta, aynı zamanda meydana çıkmakta olan yeni engelleri de tayin etmektedir. Böylelikle mevcut strateji ve önlemler ulusal durumları yönlendirecek ve değiştirecek sürekli bir uyarılama işlemi için bir yasal düzenleme niteliğinde hizmet etmek üzere tasarlanmıştır. Bu strateji ve önlemlerin hızı ve şekilleri kadının kalkınmadaki katılımını yükseltecek doğrultuda, genel ulusal öncelikler yoluyla belirlenmiştir. İleriye Yönelik Stratejiler şu anda mevcut ve çıkması muhtemel engellerin bilinciyle, eşitlik, kalkınma ve barışın sağlanması için ayrı birtakım temel stratejileri de içermektedir. Kadının Statüsü Komisyonunun önerileri doğrultusunda, özellikle incinmeye hazır ve birtakım haklardan yoksun kadınlara farklı bir özen gösterilmiştir ki bu da Konferansın ikinci bölümünün konusu için bir hazırlık niteliğinde olmuştur. Bu özel kadın grubu içinde; şehirli ve köylü kadınlar, silahlı çatışmaların, yabancı müdahalesinin ya da barışa yönelik uluslararası tehditlerin etkisi altında bulunan bölgelerdeki kadınlar, yaşlı kadınlar, genç kadınlar, tecavüze uğramış kadınlar, muhtaç kadınlar, karanlık işlerin kurbanı olmuş kadınlar, istemeden fuhuş içine düşmüş kadınlar, geleneksel geçinme vasıtalarından yoksun bırakılmış kadınlar, yalnız başına ailelerin yüklerini sırtlarında taşıyan kadınlar, fiziksel ve zihinsel özürlü kadınlar, mahkum kadınlar, mülteci kadınlar, savaş nedeniyle memleketini terketmeye mecbur kalan kadınlar, göçmen kadınlar, azınlık durumunda olan kadınlar ve yerli kadınlar yer almaktadır.

42 — Öncelikle hükümetlere, uluslararası ve bölgesel organizasyonlara ve gönüllü organizasyonlara hita-

ben olmak üzere tüm kadınlara ve erkeklere dayanışma ruhu içinde bir talepte bulunmaktadır. Özellikle de şu anda maddi durumlarında belirli birtakım gelişmeler elde edebilmiş, tüm kadınların eşitliğine, kalkınmaya kadınların etkin olarak katılımına ve barışın elde edilmesi ve güçlendirilmesi amaçlarına hizmet edecek, politika belirlenmesi, kalkınmada öncelikler ve pek çok kadının alt düzey ve sömürülmüş durumu konusundaki kamuoyunu değiştirmede etkili olabilecek kadınlara ve erkeklere seslenilmektedir.

EŞİTLİK

A. Engeller

43 — On Yıllık Dönemin hedeflerinden biri, kadınların eşit haklara sahip oluşunun gözlenmesini ve meşru ve fiili durum itibariyle ayrımın ortadan kaldırılmasını öngörmektedir. Bu insan kaynağını geliştirmenin en kritik ilk adımıdır. Gelişmekte olan ülkelerde, eşitsizlik, büyük oranda, az gelişmişliğin çeşitli şekillerde kendini göstermesi olarak yorumlanabilir ki bu da uluslararası ekonomik çıkarların adaletsiz dağılımıyla kötüleşmektedir. Birleşmiş Milletler sistemi, özellikle Kadının Statüsü Komisyonu, 40 yıldan beri uluslararası standartları düzenleyebilmek ve cinsiyete dayalı ayrımları ortadan kaldırmak üzere önlemleri belirleyip sunmak için çaba göstermektedir. Yasama Konusunda pek çok ilerleme kaydedilmiş olmasına karşın etkin bir yürütme ve uygulama için bir takım önlemler alınması da gereklidir. Yasal düzenlemeler eşitlik için girişilmiş mücadelede yalnızca bir unsurdur, ancak faaliyetler için meşru bir zemin hazırladığı ve sosyal değişimde katalizör görevi yaptığı için gerekli bir temeldir.

44 — Ülkelerin çoğunda eşitsizlik, büyük oranda az gelişmişliğin sonucu olarak dünya nüfusunun büyük

kesiminin, genel kapsamdaki fakirliğinden ve yoksulluğundan ve kaynaklanmaktadır ki bu da emperyalizm, sömürgecilik, neokoloncilik, Güney Afrika'daki ırk ayrımı, ırkçılık, ırkçı ayrımlar ve uluslararası ekonomik ilişkilerin dengesizliğinin bir sonucudur. Kadının şu anda sahip olduğu, hoşnut olmadığımız statüsü pek çok gelişmiş ya da az gelişmiş ülkede cinsiyet temellerine dayalı fiili ayırım nedeniyle daha da kötüye gitmektedir.

45 — Kadın eşitliğine karşıt olan temel engeller arasında bir de fiili durum ayırımı vardır ve kadın ve erkeğin statülerindeki eşitsizlik, psikolojik farklılıklara dayanan daha büyük sosyal, ekonomik, politik ve kültürel faktörlerden kaynaklanmaktadır. Ev halkını ve aileyi kadının nüfuzu altına koyan hiçbir fizyolojik temel olmamasına karşın, evle ilgili işlerin öneminin az gibi gösterilerek kadının kapasitesinin erkeğe nazaran daha düşük olduğunun iddia edilmesi, eşitsizliğin devamına yol açmakta ve bu eşitsizliği ortadan kaldırmak için gerekli yapısal ve tutumsal değişikliklerin gerçekleştirilmesini önlemektedir.

46 — Kadınlar, cinsiyetleri nedeniyle, toplumu kontrol altında tutan ve kalkınma sorunlarını ve barış girişimlerini belirleyen güç yapısında da, aynı yolları kullanma konusunda bir takım ayrımlarla karşı karşıya kalmaktadırlar. Hatta bazı ülkelerde bu ayrıma ek olarak ırk, renk ve etnik köken gibi konular da ciddi karşılıklara yol açmaktadır, ki bu faktörler bütünüyle ayırımı haklı göstermek için de kullanılabilir.

47 — Bağnazca direnişler, On Yıllık Dönemin hedefleri üzerinde olumsuz etki yaratan geniş çaplı engelleri ortaya çıkartmaktadır. Ayrımcılık, kadının yeteneklerinin yeterince kullanılabilmesine engel olmakta ve kalkınma ve barışın güçlendirilmesi için gerekli olan değerli insan kaynaklarının boşa harcanmasına neden olmaktadır. Sonuç olarak, kadınların